

4

DECEMBER

1940/41

Letnik 71

ODKRITE STEZICE V 3. ŠTEV. »VRTCA«:

1. Tu so našli poslednji miral dom, v naročju matere jim je toplo.
2. Jesen je že prišla v deželo.
3. Ogenj dobro služi.
4. Hladne rose žita rosijo.

Štiri uganke so rešili:

Adlešič: Požek Ludvika, Adlešič Stanko, Vlašič Anton, Cvitkovič Janez, Ivanušič Jože, Adlešič Janko, Vlašič Drago, Mušič Janez, Veselič Nada, Skube Stanka.

Begunje p. C.: Hiti Ana, Jakopin Ana, Debevec Ivana, Matičič Tatjana, Švigelj Francka, Oblak Anica, Cimperman Milka, Zrimšek Tone. — Beograd: Selan Jelka, Jug Jelica. — Bled: Burja Franc. — Bloke: Urbaš Mimi. — Boh. Bistrica: Cundrič Milan, Torkar Vera. — Boh. Srednja vas: Sodja Iva. — Brezovica p. Lj.: Čuden Jože, Belič Majda, Mravljje Valentin, Jakopin Avg., Pelan Drago, Ambrožič Ivan, Peklaj St., Pezdin Nace. — Bukovica: Fink Jelka, Benedič Marica, Dolenc Janko, Pintar Ciril, Peternej Jože, Dolenc Marjan, Golob Viktor, Pintar Jože, Kankelj Jože, Kalan Rudolf, Sifrar Janez, Pintar Stana, Benedič Stanko, Bihrtaršič Majda, Sifrer Tilka, Kalan Julka. — Bukovščina: Hrast Radko, Jelenc Janez, Jelenc Josip.

Celje: Planinšek Franc, Jaklič Drago, Planinec Vlastimir, Koštomaj Ferdo, Hanuš Erih, Pečnik Bogdan, Bratina Franc, Polanc Milan, Cerenjak Albin, Korošek Bruno, Češko Martin, Lesjak Edvin, Jazbec Peter, Dereani Jože, Drobne Franc, Doberšek Edi, Stermečki Ivan, Pavlin Marjan, Rebek Ivan, Sulgaj Viljem, Podvornik Drago, Korent Jože, Krajnc Edvard, Urabič Osvald, Rebek Branko, Hrovat Milan, Ravnikar Janez, Božič Ivan, Vehovar Franc, Pristovšek Franc, Ramekugler Franc, Plahutnik Jože, Poteklo Branko, Mikeln Friderik, Beg Andrej, Stiglic Bruno, Gorican Jernej, Smrkal Ždravko, Praznik Stanko, Gombac Milan, Pilič Drago, Kucigaj Ivan, Čuk Ivan, Korbar Kaver, Loschnigg Wolf, Kriznik Ivan, Jelen Ivo, Vran Franc, Jug Jurij, Cetina Peter, Vele Jože, Dobrže Jože, Črepinšek Bojan, Podgornik Ana, Magajna Nada, Javornik Bronkara, Strečanec Mar., Divjak Fanika, Vidic Nada, Brišnik Milenka, Peternej Mar., Vajns Gertruda, Sega Regina, Zabav Justina, Gantar Marijana, Spiljak Katica, Veber Majda, Jakopin Hermina, Mirnik Danica, Kvas Marija. — Cerknica: Leskovec Franc.

Cešnjica (Bohinj): Stare Francka. — Cešnjica p. Zel.: Pogačnik Jožef. — Creta: Falež Avguštin. — Crna: Podojsteršek Fridi, Fajmut Slavko. — Crni vrh: Burjek Janko. — Crnomoelj: Konda Franc, Zeljko Ivanka, Svajger Anica, Klemenc Vali, Jerman Stanko, Stariha Franc, Weiss Lea, Plevnik Franc, Klemenc Zvonka, Burja Janez, Butala Ivan, Planinc Franc, Miketič Janko, Bebar Vilko, Planinc Janko, Babor Jože, Matko Alojzij, Klemenc Mar., Simonič Jože, Vajs Martin, Zeljko Ivan, Ilenič Alojzij, Kure Joško, Svajger Janez, Metelko Ljudmila, Svajger Mar., Sterk Ana, Zeljko Tončka, Kmetič Zofka, Pezdin Martin, Schweiger Stanko, Gregorič Danica, Grahek Pina, Doltar Tončka, Vrtičnik Milena, Kobetič Dorica, Grahek Matič, Anderluh Monika, Planinc Mimica, Martelanc Sonja, Černe Peter, Zore Vlado, Belak Slavko, Malerič Tone, Cerar Anton, Skušek Ani, Fink Mar., Verderber Pepca, Hutter Mimi, Znidaršič Mar., Medoš Boris, Suhorepec Mar., Zore Valentin, Grabrijan Frančiška, Spreizer Malka, Majerle Martin, Bizovičar Mimi, Zupančič Ivanka, Janko Mar., Plut Polde, Rožič Zalka, Grahek Malka, Panjan Tone, Rožič St., Turk Milka.

Št. Danijel: Kumprej Miha, Zvab Alojzij, Rataj Gelica, Tratnik Micka, Sefer Slavko. — Davča: Frelih Janko, Subic Franc, Primožič Mirko in Nežek, Peternej Avguštin in Ivanka, Jemec Minka, Peternej Cilka, Prezelj Ivan, Frelih St., Rant Ivan, Bevč Milka in Kristina, Frelih Ivana, Bevč Tončka, Gartner Peter, Hudolin Kati in Franc, Frelih Milka. — Dobrova p. Lj.: Košir Francka, Oven Zinka, Vrhovec Francka, Babnik Anica, Čuha Minka, Dolničar Aleksander, Zirovnik Lojze, Rus Stanko in Silva, Rihar Julka, Korenčič Slava, Suhadolc Minka, Mikuš Marija, Jankovič Marijana, Pečenec Franc, Clemente Nada, Peklaj Peter, Kožuh Anton, Birtič Franc, Zadnikar Lojzka, Dovjak Minka, Gosar Majda, Lampret Ivan, Zalaznik Milka, Pleško Marija, Ambrožič Lojze, Košir Anton, Novak Kristina, Zalaznik Ivica, Čuha Minka in Ivanka, Urbančič Milka, Puc Marija, Zalaznik Milka, Košir Rozka, Kušar Ivica, Rotar Mimi, Gregorc Ivan, Kušar Ivan. — Dolž p. Stopičah: učenci višje ljudske šole. — Domžale: Blatnik Gabrijela, Durdjava Rija, Habjan Dora, Košir Stana. — Dragatice: Flajnik Kristina, Matkovič Kristina, Panjan Vida. — Drenov grič: Podboj Joži, Permoser Joška, Petkovšek Cecilija, Demšar Jelka, Mihevc Ivanka, Janša Mimi, Jelovšek Andrej, Zalaznik Francka, Zitko Franc, Novak Jožefa, Koprivec Lovro, Kovač Franc, Velkavrh Ivana, Novak Erika, Mihevc Slava, Popit Ivan, Popit Justina, Friškovec Olga, Zavrsnik Herman, Sedej Julka, Vrhovec Ivana, Križmanec Franc, Jesenko Marica. — Sv. Duh: Ahčin Andrej.

Št. Fužina: Rozman Tilka, Mikelj Stefa.

Gomilsko: Deržaj Jožica. — Sv. Gora p. Lit.: Bernot Majda. — Gorje: Hudovernik Valentin in Ivanka, Kuralt Franci, Jenstrle Jože, Poklukur Franc. — Gorjuše: Polanc Antonija, Zupan Janez.

Hoče: Pliberšek Micka.

»Vrtec« izhaja vsakega prvega v mesecu, devetkrat med šolskim letom, in velja s tremi knjigami »Vrtčeve knjižnice« pri skupnem naročilu 25 din, ali deset mesečnih obrokov po 2,50 din. — Za posamezne naročnike je naročnina 30 din. — List izdaja »Slovska družba« v Ljubljani. Zanj odgovarja Ivan Štrukelj. Glavni in odgovorni urednik Fr. Ločniškar v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Sklep uredništva je 5. dan v mesecu. — Uprava »Vrtca« je v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (H. Ničman). — Tiska ga Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Kako nenavadno mu je bilo pri srcu! Če ne bi sam videl mrtve mame v krsti ter krasil njenega groba, bi mislil, da mora zdaj pa zdaj vstopiti, smehljajoče pohiteti k peči, zanetiti ogenj in pripraviti večerjo.

»Mama, dobra moja mama! Kako bom tu živel brez tebe!« ga je dušilo. Potrt je sedel na klop v kotu, položil glavo na mizo in se milo razjokal. Jokal in hlupal je, dokler ga ni angel varuh rahlo privil k sebi in odnesel v kraljestvo sanj. Koza sivka pa se je nežno stisnila k nogam spečega gospodarja in kar tu zaspala.

Sonce je že svetlo sijalo skozi okenca bajtice, ko se je Mihec prebudil in se začudeno oziral. »Ah da, spal sem, kar pri mizi in sivkica je bila pri meni,« se je počasi zavedel in se spet spomnil mrtve matere.

»Ne, nočem se več jokati! Najprej zrezljam za mamo lep križ za grob, potem pa si naredim krila in poletim k njej!« se je trdno odločil. Brž je pomolzel sivko, pozajtrkoval in se lotil dela.

Izbral je primerne kose lesa in vneto tesal in rezljal. Tako za-topljenega v delo ga je našla kovačica. Prišla je pogledat, kaj je siromakom.

»Mihec, pojdi z menoj! Stanoval boš pri nas, da ne boš tukaj tako sam,« ga je prijazno vabila. Toda Mihec ji je živahno odkimal in dopovedal, da ima mnogo, mnogo dela tu doma in da noče zapustiti svoje hišice.

Kovačica je končno zmajala z glavo in ni več silila vanj. Toda odslej je zanj skrbela in mu vsak dan prinesla tudi košarico jestvin.

Pod Mihčevimi spretnimi prstki je nastajal prekrasen križ. Krasili so ga umetno izrezljani venčki listja in cvetic, v katerih so čepeli drobni ptički z odprtimi kljunčki, kakor da bi pravkar žvrgoleli svojo najlepšo pesem. Končno je bil križ gotov in Mihec ga je v svečanem razpoloženju odnesel na pokopališče.

»Joj, glejte, glejte, kak lep križ je naredil Mihec mami!« so se čudili otroci in hiteli za njim. Na grobu so mu celo pomagali zasadiť ga in vsi so trdili, da lepšega križa ni na vsem pokopališču.

Mihec se dolgo ni mogel odtrgati od lepega maminega groba. Do poznega večera je sedel ob njem in napeto razmišljal o svojih krilih. Kako bi jih naredil, da ga bodo gotovo nosila vso dolgo pot do rajskih višav? Nenadoma se je zdrznil. Netopir se mu je skoraj zaletel v glavo. Pozorno je sledil letu te čudne miške. »Že vem, že vem!« je zdajci planil kvišku. »Krila, kakor jih ima netopir, me bodo nosila.« Dolgo je ugibal, iz česa bi jih zgradil, a končno je tudi to dognal. »Mama, kmalu pridem k tebi!« se je nasmehnil in pomirjen odhitel domov.

Toda doma se mu je zdelo, da ga gledajo iz vseh kotov žalostne mamine oči. Zdelo se mu je, da bi se pregrešil, če bi delal krila v isti izbici, kjer ga je mati nekoč tako milo prosila, naj nikoli več ne počne tako nevarnih stvari. Dolgo v noč je razmišljal, kje bi jih gradil. Končno se je spomnil županovega senika, ki je samotni stal na rebri ob robu gozda. »Da, pripraven bo za delavnico!« se je razveselil in kmalu sladko zaspal. Drugo jutro je že navsezgodaj znesel v senik orodje in vse, kar bi potreboval pri delu. Odslej ga je domača kočica videla samo še ponoči. Ves dan je čepel v seniku in delal, delal. Na srečo je imela sivka tam ob robu gozda dovolj sočne paše.

Kmalu so se vaščani začudeno spraševali: »Kaj neki spet snuje bebec Miha?« Kakor nekoč peresa, tako je sedaj jel zbirati po vsej vasi čreva in mehurje. »Mar je revček tako lačen, da jih jé?« so se čudili, in marsikdo mu je ponudil namesto črev kos mesa. Toda Mihcu ni bilo za meso, le črev in spet črev in mehurjev je iskal. Za to blago je popravljal tudi ure in vse, kar so vaščani rabili. Če so ga pa vprašali, kaj bo s črevi in mehurji, se je le široko nasmejal in skomizgnil z rameni. Svoje tajnosti ni hotel nikomur izdati, še kovaču ne.

Skrivaj je pral nabrana čreva ob potoku. Tako skrbno jih je čedil, kakor da bi bila najdragocenejša svila. Osnažene je odnesel v senik in jih tu oprezno razpenjal po stenah ter sušil. Ko so bila suha, jih je spravljaj v vrečo in kakor zaklad skril pod seno. Zbiral je tudi leskove in vrbove šibe in ločje ter od ranega jutra do pozne noči vneto rezljal in sestavljal.

»Kje neki se skriva Mihec in kaj dela novega?« so se spraševali otroci in se radovedno sukali okrog njegove bajtice. Toda hišica je bila ves dan zaprta in nič se ni zganilo v njej.

»Pustite bebeca, naj gre s svojo kozo kamor hoče! Mar res ne morete brez njega živeti! Pojdimo se rajši vojake, jaz bom general!« jih je razdraženo odvrčal županov Francek. Nikakor ni hotel, da bi se otroci spet sukali le okrog bebeca. O, ta bebec, kako ga je že mrznil! Ko se on pojavi, takoj vsi otroci samo okrog njega! Hvala Bogu, da je že enkrat izginil. Pogumno je odkorakala mala vojska pod Francovim poveljstvom v gozd.

»Iztaknil sem ga, iztaknil!« je nekega popoldneva brez sape vpadel med zbrane otroke mlinarjev Tonček.

»Kaj, koga si iztaknil?« je završalo.

»Bebca Miho! Tam pod gozdom na rebri ima v seniku celo delavnico in ves dan čepi tam!«

»Res? Miha, bebec? A, tam tiči! Kaj neki dela? Pojdimo gledat!« so se navdušili dečki.

»Kaj? V našem seniku ima delavnico?« je zdajci planil županov Francek. »Kdo neki mu je to dovolil? Tak predrznež! No, čakaj! Takoj grem očetu povedat! Ali ga bo nagnal!«

»Pojdi, pojdi Francek, kaj bi ga podil! Saj ni krava, niti konj, da bi vam požrl seno! In sploh, čemu se toliko jeziš nanj, ko pa zna res delati lepše stvari kot ti!« so mu doklicali otroci in jo že urno ubrali skozi vas. Francek je ves blede od jeze ostal sam sredi travnika. Sedaj ni vedel, bi šel res povedat očetu ali bi stekel za dečki. Nenadoma se je nečesa spomnil in jo naglo ubral za njimi.

Mihec je bil pravkar v največjem delu. Razpenjal in sušil je svoja dragocena čreva na leseni steni senika, ko je zdajci prihrumel roj otrok. Preplašeno jih je gledal in brž skušal skriti svoje stvari

Toda že je stal pred njim županov Francek, se široko razkoračil kakor pravi gošpodar in se zadrhl nanj:

»Bebec, kaj delaš tu na našem seniku? Nesramnež! Naše seno teptaš in delaš škodo! Takoj se poberi odtod! In s temi smrdljivimi črevi nam še zasmradiš otavo, da ne bo več za živino! Takoj jih poberi!« In začel je trgati razpeta čreva z desk ter jih metati prepadenemu Mihcu v obraz.

»Me-e-e!« je ta hip zameketalo na travniku za senikom.

»Kaj — in še tvoja koza se pase na našem travniku?! No, ta je pa lepa! Boš šla odtod, mrcina!« je kričal Francek, stekel iz senika, pobral kamen in ga zagnal za kozo.

Glasno je zameketala sivka in se bolno vzpela na zadnje noge. Kamen jo je zadel v glavo in rdeča kri se ji je pocedila čez gobček. Mihec, ki je ves čas negibno strmel zdaj v otroke, zdaj v razdivjana Francka, je ta hip grozno zarjul in se vrgel kakor razjarjena zver na okrutneža, ki je do krvi kamenjal njegovo nedolžno živalco. Na kaj takega Francek ni bil pripravljen. Dasi je bil veliko večji in močnejši kot Mihec, je že pri prvem navalu ležal na tleh in kakor toča so padali udarci po njem. Francek se je obupno branil in klical na pomoč. Toda zaman! Mihec ga ni mislil tako kmalu spustiti in neusmiljeno ga je mlatil, kakor bi imel pod seboj snop žita. To je bila paša za dečke! Mihec, ta dobrodušni, slabotni Mihec, ki ga še nikoli niso videli jeznega, a zdaj tak junak! Od kod neki vzame moči? Kričali in smejali so se na vse grlo in se niti najmanj zmenili za obupne Franckove klice na pomoč. Saj je vsak od srca privoščil napihnjnemu okrutnežu to plačilo. Naposled so se Mihcu le utrudile roke in Francku se je posrečilo zbežati. Med porogljivim smehom in kričanjem je stekel proti domu, kar so ga nesle noge.

»Živio Mihec, živiol!« so otroci navdušeno obkolili junaka, toda Mihec se ni zmenil zanje, tudi ne za Francka, ki mu je od daleč še grozil s pestmi. Zaskrbljen je stekel k svoji ranjeni sivki. »Me-e!« je ta zameketala, kakor da bi se mu zahvalila za njegovo viteštvo. Ljubeče se je Mihec sklanjal k njej, ji skrbno obrisal gobček, a na rano ji privezal zmečkano listje trpotca, ki so mu ga otroci uslužno poiskali. »Me-e-e! me-e!« je tiho meketala sivka, češ: hvala, hvala, saj ni tako hudo.

Otroci so skušali Mihca zopet razvedriti, kajti zelo so si želeli, da bi jim pokazal svoje novo delo. Toda vse zaman, Mihcu ni bilo več za smeh, še manj za družbo. Mrko se je usedel pred senik in dečki so se končno počasi razkropili.

Ko je bil Mihec sam, je urno začel pospravljati svoje stvari. Razumel je, da tukaj nima več obstanka. Nedaleč v gozdu je vedel za skrito duplino. Tja je znosil še tisti večer vse, kar je imel na seniku: orodje, šibe, posušena čreva in palice ter že izdelane kose kril. Vhod je skrbno zakril s kamenjem in vejami. Medtem je nastala tema in Mihec se je šele pozno v noč potrč vrnil domov. Ves zamišljen je pojedel, kar mu je kovačica postavila na okno, in truden legel na ležišče.

Toda to noč dolgo ni mogel zaspati. Misel, da nima več pripravnih delavnice, ga je mučila. Kje neki bi sedaj končal svoja krila? Končno se je odločil, da jih bo odslej le delal doma. Mama mu bo že odpuščala, saj jih vendar mora narediti, če hoče priti k njej. Tako se je tolažil, pozabil na pretep in vse ter trdno zaspal. Spal je tako trdno, da niti slutil ni razburljivih dogodkov, ki so se to noč odigrali v vasi.

*

Francek se je po svojem sramotnem porazu ves blede in razburjen zavlekel v svojo kamrico. Z mračnim licem je ždel na stolčku ob oknu in kupal svojo jezo. Napeto je razmišljal, kako bi se nad Mihcem maščeval in s čim bi ga najbolj zadel. Že se je znočilo in klicali so ga k večerji, toda njemu do večerje ni bilo in starši so zaman čakali nanj. Tedaj so se vrata počasi odprla in v izbo je stopila mati.

»Kaj ti je, fant, da te ni?« je vprašala.

»Ah nič, glava me boli,« se je izmikal Francek.

»Mar si bolan?« je zaskrblo mamo. »Saj res, zelo si blede, brž lezi v posteljo, prinesem ti skodelico čaja!«

»Ne, ne, pusti me, le malo še pojdem na zrak, pa mi bo odleglo!« je živo dejal Francek, kajti ta hip se je spomnil, kako bo Mihcu zagodel.

»Mar se še nisi danes dovolj naletal?« je mama zmajala z glavo. »No pa pojdi, če misliš,« mu je končno pritrdila in odšla. Ko je bil Francek sam, je brž snel s svečnika svečo, vzela žveplenke in oboje vtaknil v žep. »Jutri pa naj išče svoje stvari! Vse mu uničim, vse!« je škodoželjno zasikal in hitel po stranskih stezah proti seniku.

Črna noč je že ovila polje in travnike, ko je dospel na rebro. Kakor pošastna senca se je pred njim dvigal senik. Napeto je prisluškoval in se počasi približal stavbi. Vse je bilo tiho. Oprezno je odprl vrata in spet prisluhnil. Nič se ni zganilo. »Mihca torej ni!« Prižgal je svečo in se radovedno ogledoval, kje neki bi našel Mihčeve stvari. Toda ničesar ni mogel opaziti. Pregledal je ves senik, posvetil v vsak kot, toda nič! »Gotovo je vse skril pod seno,« se je spomnil in začel z desnico prekopavati kupe sena, medtem ko je v levici

držal svečo. Toda zaman je tipal in iskal. Postal je že nestrpen in vse globlje ril po senu. Pri tem hlastnem iskanju je popolnoma pozabil, da drži v levici živ plamen in — o gorje — dotaknil se je s svečo suhega sena! »Žžžžsss!« je nenadoma zašumelo in zaprasketalo in še preden se je Francek zavedel, kaj se godi, so že pred njim in nad njim švigali orjaški plameni. Da bi gasil, še pomisliti ni mogel. Saj se je komaj še prebil do vrat. Prav malo je manjkalo in požrešni plameni bi še njega zgrabili.

»Zažgal sem senik, zažgal sem senik!« je prestrašeno vzkliknil in kakor brez uma stekel v gozd. »Zbežati, skriti sel!« so vročično šepetale njegove ustnice in kakor pijan se je opotekal skozi goščavo. Zdaj je trdo padel na tla, zdaj se je udaril z glavo ob deblo in ujel v grmovju. »Bežati, bežati, proč, samo proč!« ga je gnalo kakor z bičem.

Zdajci se je nenadoma razlil po gozdu rdeč svit. Francek si je od groze zakril obraz. Iz vasi so se dvignili obupni klici: »Gori, gori!« in »bimm, bimm, bimm!« je udaril v zvoniku plat zvona. Hrup v vasi je postajal čedalje večji in že so se slišali iz daljave zategnjeni glasovi gasilskih rogov. Vse je hitelo k požaru in kmalu je bila okrog gorečega senika zbrana vsa vas. Možje so prihiteli z lestvami in kavlji, žene z vedri vode, toda silni ogenj je že zajel ves senik in reševalci so morali brez moči gledati, kako požrešni plameni nevzdržno požirajo svoj plen. Vroč dim je gnal cele snope gorečega sena proti nebu. Že so se začeli majati tramovi. Naenkrat je buknil silen plamen in s strašnim hruščem se je sesula streha. Neštevilno isker se je razpršilo daleč naokoli in padalo kakor ognjeni dež na travnik.

(Dalje.)

Mausser Karel

Sveta noč

Tako mehki nocoj glasovi so zvonov
kot mrtvih mater tihi blagoslov.

In Jezušček se v jaslicah smeji;
tako smejo se materam oči.

Čez gozd gredo in plavajo čez vas
kot skrbnih mater božajoči glas.

Nocoj je sveta noč in v mislih vsem
je srečno mesto Betlehem.

Francesco Torraca

Delo na sveti božični dan

Ilustriral Ant. Žnidaršič

V revni vasici je živel vdovec s kopico otrok, ki so bili še premajhni, da bi si sami služili vsakdanji kruh. Bil je silno ubožen in ni vedel, kaj bi začel, da bi mogel preživljati družino. Prestrađani in razcapani so jokali in prosili: »Oče, lačni smo, kruha, kruha!«

Beseda: »Kruha, kruha!« je kakor nož rezala očetovo srce. Zmrzilo ga je do mozga ob misli, da pri hiši ni niti skorjice kruha več. »Pojdite spat, jutri dobite kruha.« je mukoma izdaval iz sebe in hitel rahljati slamo na ležišču. Stisnili so se skupaj in lizali solze, ki so jim tekale po upadlih rjavih ličkah, dokler niso obnemogli in pospali.